

Informatiekaart mantelzorgwaarde- ring

uitvoering van hetgeen bij verordening is vastgelegd omtrent het waarderen van de mantelzorg (zie meer uitgebreid artikel 5.1.1 lid 2 Wmo 2015 en de MvT bij dat artikel).

Via diverse organisaties kunnen specifieke groepen mantelzorgers in beeld komen en kan de toegang tot de waardering gestalte krijgen:

- Bij het Wmo-loket
- In het (keukentafel-)gesprek
- De Wmo-raad/Participatieraad/Platform Mantelzorg!
- Via lokale zorgaanbieders, instellingen en revalidatiecentra
- Huisartsen, wijkverpleegkundige
- Lokale welzijn- en vrijwilligersorganisaties
- Steunpunten mantelzorg en lokale cliëntenorganisaties
- Via gebiedsgerichte of sociale wijkteams
- Via scholen of Zorgadviesteams (jonge mantelzorgers)
- Via werk (collega's die mantelzorgtaken hebben)
- Via aanvragen bij gemeente, bijv. bij mantelzorgparkeervergunningen
- Via sociale media en online platforms.

g. Welke partijen kunnen bij de beleidsontwikkeling betrokken

De wijze van de waardering is een belangrijk inspraakthema bij het vaststellen van de verordening. In de Wmo 2015 staat dat gemeenten het thema dienen te bespreken met hun ingezetenen en cliënten en hun vertegenwoordigers. Andere relevante inspraakpartijen zijn bijvoorbeeld de organisaties die al genoemd zijn onder vraag f).

Tip: Sommige gemeenten hebben convenanten gesloten met diverse relevante organisaties. Er kunnen gezamenlijke doelen worden vastgesteld zoals het vinden en ondersteunen van mantelzorgers.

h. Aandachtspunten voor de organisatie en uitvoering

- De communicatie- en inspraakactiviteiten over de waardering van de mantelzorg is belangrijk, denk aan de juiste tone of voice, voor een positieve interactie met de burgers en organisaties.
- Gemeenten kunnen de waardering inzetten als instrument om mantelzorgers te vinden, Hoe bereik je (meer) mantelzorgers met een aanbod van ondersteuning?
- Een financiële regeling voor een specifieke doelgroep brengt meer uitvoeringskosten met zich mee en kan vaak maar een beperkte doelgroep bedienen.
- Geef in de verordening aan hoe de activiteiten en instrumenten voor het waarderen van de mantelzorg geëvalueerd worden.

Meer informatie:

www.mezzo.nl
www.expertisecentrummantelzorg.nl
www.invoeringwmo.nl/mantelzorg
<http://praktijkvoorbeelden.vng.nl>

Enkele praktijkvoorbeelden:

Hieronder enkele voorbeelden van wat gemeenten nu al doen voor mantelzorgers voor wat betreft waardering en / of ondersteuning:

- Activiteit, verwendag, festival op de dag van de mantelzorg.
- Mantelzorglunchrooms, waarmee bijvoorbeeld lotgenotencontact ontstaat.
- Educatieve cursus voor empowering mantelzorg door zorginstellingen
- Mantelzorgpas, met kortingen op specifieke activiteiten <http://www.pepdenhaag.nl/u-en-pep/voor-hagenaars/mantelzorg/>
- Respijtzorgvoorziening en / of Begeleiding via het ondersteuningsnetwerk bijv: <http://www.radiuswelzijn.nl/aanbod/hulp-en-advies/dagprogramma-senioren>
- Geluksbudget uit Almelo: <http://www.geluksbudget.nl/>
- Parkeerkaart voor mantelzorgers
- www.amsterdam.nl/mantelzorg Gemeente Amsterdam heeft een Mantelzorg Noodpas, waarop staat welke persoon hulp nodig heeft als er iets gebeurt met degene die mantelzorg geeft.
- Organiseer "De week van de jonge mantelzorg". De scholen ondertekenen een convenant voor mantelzorgvriendelijk beleid.
- In verschillende steden wordt het AMWAHT project: allochtone mantelzorgers werken aan hun toekomst uitgevoerd. <http://www.stichtingbmp.nl/cms/projecten/amwaht-plus>

Heeft u een goed praktijkvoorbeeld dat u wilt delen met andere gemeenten? Geef dit dan door aan: info@invoeringwmo.nl of info@vng.nl

Het wordt dan toegevoegd op de website www.invoeringwmo.nl/mantelzorg en mogelijk ook gebruikt voor de handreiking waardering die later dit jaar verschijnt.

De informatie in deze kaart is gebaseerd op het wetsvoorstel Wmo 2015 en Jeugdwet. Het wetsvoorstel Wmo 2015 moet nog goedgekeurd worden door de Eerste Kamer.

Aan de totstandkoming van deze publicatie is de grootst mogelijke zorg besteed. Het TransitieBureau kan niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele onjuistheden, noch kunnen aan de inhoud rechten worden ontleend.

Invoering Wmo
www.invoeringwmo.nl | helpdesk@invoeringwmo.nl

TransitieBureau Wmo

t 070-340 6100

© Rijksoverheid | Juli 2014

TransitieBureau
Wmo

Deze informatiekaart is bedoeld om gemeenten te ondersteunen bij de vormgeving van het lokale beleid m.b.t. de mantelzorg waardering. In de informatiekaart wordt aangegeven waaraan in elk geval gedacht moet worden en wat belangrijke uitgangspunten zijn. Ook valt terug te lezen wat mantelzorgers belangrijk vinden en welke goede praktijkvoorbeelden er nu al zijn. Eind 2014 / begin 2015 zal een handreiking worden opgesteld door VWS en VNG in samenwerking met Mezzo, waarin een meer uitgebreid overzicht van goede praktijkvoorbeelden zal zijn opgenomen, mede op basis van eerste ervaringen van gemeenten met de vormgeving van de waardering.

1. Aanleiding en achtergrond

In de Wmo 2015 is vastgelegd dat gemeenten vanaf 2015 verantwoordelijk zijn voor de ondersteuning van mantelzorgers bij hun mantelzorg aan cliënten, door middel van algemene voorzieningen en maatwerkvoorzieningen. Daarnaast regelt de Wmo specifiek dat gemeenten in de verordening dienen te bepalen op welke wijze het college zorg draagt voor een jaarlijkse blijk van waardering voor de mantelzorgers.

De aanleiding voor het beleggen van deze taak bij gemeenten is dat als gevolg van de hervorming van de langdurige zorg, de grondslag van de huidige landelijke regeling voor het mantelzorgcompliment – de langdurige extramuraal indicatie van het CIZ – komt te vervallen.

Het kabinet vindt voor de toekomst een periodieke waardering op zijn plaats, vanwege het belang dat mantelzorg heeft voor de samenleving: voor het welzijn van de hulpbehoevende die wordt ondersteund door de mantelzorg en voor het betaalbaar houden van de maatschappelijke ondersteuning. Daarnaast is de verwachting dat een jaarlijkse blijk van waardering bevordert dat de gemeente op gezette tijden zicht heeft op de personen die mantelzorg verlenen in de gemeente. Dat maakt het mogelijk voor gemeenten mantelzorgers tijdig te ondersteunen bij hun mantelzorgtaak en daarmee overbelasting te voorkomen. Gemeenten kunnen mantelzorgers dus direct waarderen voor hun inzet.

Het beleggen van deze taak op gemeentelijk niveau maakt het bovendien mogelijk dat gemeenten mantelzorgers kunnen waarderen op een manier die aansluit bij de lokale behoeften van mantelzorgers en de lokale mogelijkheden voor ondersteuning. Een aandachtspunt hierbij is dat de mantelzorg die zorg draagt voor de hulpbehoevende ingezetene, in een andere gemeente kan wonen.

Om die redenen is de waardering de opvolger van het huidige mantelzorgcompliment. De huidige landelijke regeling bestaat sinds 2007¹ en zal vervallen per 2015 (vanaf het moment dat de Wmo 2015 van kracht is). De regeling wordt door de SVB^{II} verstrekt. In 2012 hebben 377.313 mensen een mantelzorgcompliment ontvangen van de SVB van € 200,-. In zijn totaliteit hebben t/m 2013 1.515.251 mantelzorgers een mantelzorgcompliment van de SVB ontvangen.

2. Wat betekent deze nieuwe taak voor gemeenten?

Gemeenten dienen in de Wmo-verordening vast te leggen hoe zij vorm gaan geven aan de jaarlijkse blijk van waardering voor mantelzorgers. Hiervoor worden door de VNG in de modelverordening (artikel 16) twee varianten aangereikt:

1. de raad legt de wijze van waardering in detail vast in de verordening of
2. de raad schetst de contouren maar delegeert de uitwerking van de vaststelling van de wijze van waardering naar het college. Of de gemeente nu voor variant a of variant b kiest, in beide gevallen zal de gemeente eerst beleid moeten maken hoe en voor wie ze de middelen wil inzetten.

In de verordening zal de gemeente moeten voorzien in een procedure die waarborgt dat mantelzorgers, die voldoen aan de voorwaarden die door de gemeente aan de waardering worden gesteld, voor het ontvangen van een blijk van waardering in aanmerking kunnen worden gebracht.

Wat moet er nog gebeuren in 2104?

Voordat de nieuwe Wmo in werking treedt dienen de volgende beleidsstappen genomen te worden:

- Inspraak organiseren met ingezetenen, cliënten en mantelzorgers over de wijze van waardering van mantelzorgers waarbij gemeenten acht dienen te slaan op de lokale behoeften in relatie tot lokale financiële en organisatorische mogelijkheden om deze waardering vorm te geven.
- Gemeenten dienen op korte termijn de doelgroep en de inhoud van de waardering – inclusief eventuele modaliteiten erin – vast te stellen
- Gemeenten dienen te bepalen op welke wijze ze het beschikbare budget aanwenden voor de waardering (die in geld en/of in natura) mag zijn.
- Gemeenten dienen de wijze van waarderen in de verordening op te nemen.
- Gemeenten dienen organisatorisch uitvoering geven aan de waardering van de mantelzorg.

3. Vragen en antwoorden

a) Wat is een passende waardering?

Bij het vinden van een passende waardering voor de mantelzorg komen de volgende dilemma’s aan de orde:

1. Wordt de waardering beschikbaar gesteld voor een brede groep mantelzorgers of wordt er gedifferentieerd per categorie mantelzorgers binnen de brede groep mantelzorg?
2. Een specifieke doelgroep draagt bij aan het bereiken – en daarmee in beeld krijgen – van deze mantelzorgers.
3. Bestaat de waardering uit een financiële tegemoetkoming of een voorziening in natura?

4. Worden de middelen ingezet voor alleen “waardering” van de mantelzorg of wordt de opdracht voor de waardering van mantelzorgers verbonden met integrale beleidsdoelen? Voorbeelden zijn: het bereiken van mantelzorgers, het aanbieden van respijtoorzieningen op maat voor mantelzorgers, pilots en innovatieve voorzieningen. Het doel daarvan is het beter ondersteunen van mantelzorgers, waardoor overbelasting kan worden voorkomen.

b. Wat vinden mantelzorgers belangrijk?

Uit onderzoek van Mezzo naar de ervaringen met het mantelzorgcompliment blijkt dat mantelzorgers een waardering voor de mantelzorgtaken belangrijk te vinden. Mantelzorgers geven volgens Mezzo aan dat zij zich het meest gewaardeerd voelen door een vast geldbedrag. Gemiddeld maken mantelzorgers namelijk per jaar € 1.100,- aan extra kosten, onder andere reis- en telefoonkosten. Daarnaast vinden mantelzorgers het belangrijk er- en herkend te worden door waardering; dat gemeenten inzetten op preventie van overbelasting en dat gemeenten inzetten op innovatie wat betreft de ondersteuning van mantelzorgers.

c. Welk budget is beschikbaar?

Voor de ondersteuning én waardering van de mantelzorgers wordt structureel € 100 miljoen toegevoegd aan het gemeentefonds. Dit bedrag zal onderdeel uitmaken van het sociaal deelfonds. Hierin worden de nieuwe middelen die samenhangen met de Wmo, de Jeugdwet en het Participatiebudget ontschot aan gemeenten ter beschikking gesteld. In 2015 zal dit bedrag lager liggen omdat er nabetalingen plaatsvinden over voorgaande jaren voor het mantelzorgcompliment. In 2015 is een budget van € 70 miljoen beschikbaar voor gemeenten oplopend naar € 100 mln. in de daarop volgende jaren. Tip: Denk eraan de mogelijke extra uitvoeringskosten bij het opstellen van het beleid te betrekken!

d. Welke mantelzorgers komen in aanmerking voor waardering?

Het is van belang dat de gemeente – met inachtneming van de reikwijdte van de wettelijke definitie van mantelzorg - zorgvuldig formuleert welke mantelzorgers voor een blijk van waardering in aanmerking komen.

In de Wmo 2015 wordt “mantelzorg” gedefinieerd als: *hulp ten behoeve van zelfredzaamheid, participatie, beschermd wonen, opvang, jeugdhulp, het opvoeden en opgroeien van jeugdigen en zorg en overige diensten als bedoeld in de Zorgverzekeringswet, die rechtstreeks voortvloeit uit een tussen personen bestaande sociale relatie en die niet wordt verleend in het kader van een hulpverlenend beroep. In de Wmo 2015 staat dat het daarbij gaat om hulp die de gebruikelijke hulp overstijgt. Gebruikelijke hulp is de hulp die naar algemeen aanvaarde opvattingen in redelijkheid mag worden verwacht van de echtgenoot, ouders, inwonende kinderen of andere huisgenoten.*

De gemeente waar de cliënt woont, is verantwoordelijk voor de waardering van mantelzorgers, ook als deze in een andere gemeente wonen.

De gemeente kan de waardering zo breed mogelijk insteken maar kan ook ervoor kiezen (daarbinnen) te differentiëren voor één of meer specifieke doelgroepen mantelzorgers. Voorbeelden voor de waardering van specifieke doelgroepen zijn:

- De (dreigende) overbelaste mantelzorg met een ondersteuningsbehoefte zoals respijtzorg op maat.
 - Afstemmen op de intensiviteit en duur van mantelzorg, waarbij een relatie gelegd kan worden met ziekte of aandoening, zoals GGZ / dementie / zwaarte van lichamelijke handicap.
- Het onderzoek naar de melding van een behoefte aan ondersteuning zou gebruikt kunnen worden om deze vorm van waardering aan te bieden resp. af te stemmen op de behoeften van de mantelzorg. Dit kan meebrengen dat gemeenten ervoor moet zorgen dat ze ook mantelzorgers waarvan de cliënten alleen gebruik maken van algemene voorzieningen, (kunnen) bereiken.

Let op: Als de gemeente kiest voor een specifieke categorie van mantelzorgers zal dit kunnen leiden tot definitiekwesties en brengt dit uitvoeringslasten mee omdat bepaald moet worden wie er wel en niet in aanmerking komt.

e. Wat is de omvang van de doelgroep?

In het SCP rapport van 2013^{III} staat informatie over het aandeel mantelzorgers in Nederland .

Doelgroep	Aantal mensen
Mensen met een matige tot ernstige lichamelijke beperking	2.300.000
Mensen met een ernstige tot lichte verstandelijke beperking	170.000
Volwassenen met psychische aandoening	1.900.000

In de handreiking “Zicht op cijfers” op www.invoeringwmo.nl wordt uitgelegd wat de historische gegevensbestanden zijn van mensen die gebruik maakten van AWBZ zorg. Gemeenten kunnen deze gegevens downloaden. Het is een hulpmiddel om te achterhalen hoeveel cliënten met zorg binnen de gemeenten wonen. Deze cliënten hebben vaak ook mantelzorg. Echter het is niet bekend hoeveel mantelzorgers deze cliënten hebben en welke ondersteuningsbehoefte er bestaat. Ook is niet bekend hoe groot het aandeel cliënten is dat mantelzorg heeft.

f. Wat zijn de vindplaatsen voor mantelzorgers?

In de Wmo 2015 staat dat gemeenten verplicht zijn mantelzorgers te betrekken bij het onderzoek dat plaatsvindt naar aanleiding van een ondersteuningsaanvraag (waaronder het beoordelen van een aanvraag voor een maatwerkvoorziening). De individuele mantelzorg kan hiermee in beeld komen bij de gemeente. De mantelzorg kan ook gevonden worden via het gebruik van de algemene voorzieningen voor o.a. respijtzorg of lotgenotencontact. Echter dergelijke persoonsgegevens van de mantelzorg van de cliënt mogen alleen verwerkt worden door het college voor de

^I In 2007 voor het eerst toegekend, vooruitlopend op de wettelijke regeling

^{II} De cliënt met een indicatie van het CIZ of BJZ van ten minste 371 dagen voor extramuraal zorg in het kader van de Awbz en deze mantelzorg door de cliënt is aangewezen als begunstigde voor de uitkering